

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Bağlamında Eğitim Yönetimi Lisansüstü Programlarında Etkili Danışmanlık Süreci

Effective Advising Process in Educational Administration Graduate Programs in the Context of National Qualifications Framework for Higher Education in Turkey

Ferudun Sezgin, Nurdan Ödemiş Keleş

Yazar Bilgileri

Ferudun Sezgin
Prof. Dr., Gazi Üniversitesi,
Gazi Eğitim Fakültesi,
ferudun@gazi.edu.tr

Nurdan Ödemiş Keleş
Bilim Uzmanı, Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
nurdan.keles@gazi.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi bağlamında lisansüstü eğitim sürecinde öğrenci-danışman ilişkilerini, katılımcı görüşleri üzerinden ortaya koyarak danışmanlık sürecinin etkili yönetimi için çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırma nitel araştırma temelinde bir fenomenoloji çalışması olarak yürütülmüştür. Çalışma grubu maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme teknikleri ile oluşturulan 14 lisansüstü öğrenci ve 5 danışmandan oluşmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları ile toplanmış, çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların eğitim yönetimi alanını seçme nedenleri öğrencilerde en çok mezuniyet alanlarına yakın görme iken; danışmanlarda alan sorunlarına çözüm sunarak katkı sağlamadır. Ayrıca alanın geniş kapsamlı ve disiplinler arası oluşu öğrenci ve danışmanlar için ortak bir neden olmuştur. Yeterliliklerin kazandırılmasında katılımcılar alana ilişkin okumalar yapma, bilimsel bir ürünü aşamalarıyla birlikte üretme konusunda hemfikir olup birbirlerinin rolünü daha önemli görmektedirler. Öğrenciler danışmanlardan yeterli, düzeyli ve zamanında ama baskıcı olmayan dönütler beklerken, danışmanlar öğrencilere tavsiyelerini dinlemelerini, derin okumalar yapmalarını ve çaba göstermelerini önermektedirler. Katılımcılar olumlu tutum ve davranışta bulunma, motive etme, sıcak ilişkiler kurma konularında aynı fikirdedirler.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Türkiye Yükseköğretim
Yeterlilikler Çerçevesi
Lisansüstü Danışmanlık
Lisansüstü Eğitim
Yükseköğretimin Yönetimi

Keywords
National Qualifications
Framework for Higher
Education in Turkey
Graduate Advising
Graduate Education
Higher Education Management

Makale Geçmişi
Geliş: 27.01.2023
Düzeltilme: 17.03.2023
Kabul: 22.03.2023

ABSTRACT

This research aims to reveal the student-advisor relations in the process of postgraduate education through the opinions of the participants and to develop solution proposals for the effective management of the advising process in the context of the National Qualifications Framework for Higher Education in Turkey. The research was conducted as a phenomenological study based on qualitative research. The study group consists of 14 graduate students and 5 advisors selected with maximum diversity and criterion sampling techniques. The data were collected with semi-structured interview forms, and descriptive and content analysis techniques were used in the analysis. The reasons why the participants choose educational administration to do postgraduate education were mostly its being close to graduation areas while the reason is to make contribution by providing solutions to the problems of the field for advisors. In addition, the comprehensive and interdisciplinary nature of the field is a common reason for both students and advisors. Participants agree on making readings on the field and producing a scientific product together with its stages, and consider each other's role as more important in gaining competencies. While students expect adequate, serious, and timely but not oppressive feedback from advisors, advisors recommend students to listen to their advice, do deep reading, and make an effort. Participants agree on exhibiting positive attitudes and behaviors, motivating, and establishing warm relationships.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf Sezgin, F. & Ödemiş-Keleş, N. (2023). Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi bağlamında eğitim yönetimi lisansüstü programlarında etkili danışmanlık süreci. *TEBD*, 21(1), 552-579. <https://doi.org/10.37217/tebd.1243174>

Giriş

Yükseköğretim sisteminin toplumların varlıklarını geçmişten bugüne sürdürmek için oluşturduğu örgütlerden biri olduğu söylenebilir. Yükseköğretimin hemen hemen her toplumda önemli bir güç haline gelmesiyle üniversiteler, ülkelerin bilgiye dayalı ekonomilerinin merkezinde yer almışlardır (Altbach, 2000). Yükseköğretimin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, topluma hizmet (Yükseköğretim Kanunu, 1981) ve ihtiyaç duyulan yüksek nitelikli insan gücünü yetiştirme işlevlerini amaçladığı görülmektedir (Karakütük, 2009). Araştırmacılar son yıllarda yükseköğretim sisteminde bilgi toplumunun ortaya çıkışı ile araştırma üniversitelerinin bir devrimi gerçekleştirdiğini; bilgi teknolojisi ve yaşam bilimleri gibi kilit alanlarda araştırma üretiminin ulusal kalkınma için son derece önemli hale geldiğini belirtmektedir (Altbach, Reisberg ve Rumbley, 2010). Bu nedenle yükseköğretim kurumlarını toplumun ihtiyacını sağlayacak düzeye getirmek için araştırma ve geliştirme çalışmalarına ihtiyaç duyulmakta; Türkiye’de yükseköğretim çalışmaları, kalkınmadaki etkisinin ortaya konması için akademik bir araştırma alanı olarak önemini artırmaktadır (Akbulut-Yıldırım ve Seggie, 2018).

Yükseköğretimin yönetimi içerisinde yer alan önemli konulardan birinin de lisansüstü eğitim olduğu söylenebilir. Lisansüstü programların temel hedeflerinden biri, gelecek nesil bilgi üretimine öncülük edecek bağımsız araştırmacılar ve akademisyenler yetiştirmektir (Wofford, Griffin ve Roksa 2021). Lisansüstü öğrencilerin, üniversitelerde görev alacak olan geleceğin araştırmacı ve öğretim üyeleri olduğu gerçeğiyle, yetiştirilmelerine önem verilmesi şarttır. Lisansüstü eğitim sürecindeki en kritik nokta ise danışmanın öğrenciye yaptığı akademik rehberliktir (Sezgin, Kılınc ve Kavgacı, 2012). Danışmanlık süreci, öğrenciyle danışmanın kurduğu, neredeyse hiç denetlenmeyen ve hesap verebilirliğin olmadığı gizli bir bahçe olarak görülmekte (Park, 2007), danışman-öğrenci ilişkisinin ise doktora eğitiminin en önemli yönlerinden biri olduğu vurgulanmaktadır (Zhao, Golde ve McCormick, 2007). Danışmanın uzmanlık gücü ve öğrencisine ayırdığı zamanın niteliğinin, öğrencinin araştırma beceri ve tutumlarını geliştirmede çok önemli olduğu dikkate alındığında (Li ve Seale, 2007) lisansüstü danışmanlık sürecinin mercek altına alınması ihtiyacı gündeme gelmektedir.

Danışman sözcüğü, bilgisi ve düşüncesi alınmak için kendisine danışılan kimse olarak tanımlanmakta, danışmanlık ise danışmanın yaptığı işi ifade etmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2021). Alanyazında danışmanlığın yerine mentorluk kelimesinin de kullanıldığı görülmektedir (Sezgin, Koşar ve Er, 2014). Danışmanlık süreciyle daha tecrübeli ve bilgili bir çalışan, diğerini yetiştirmede etkin biçimde rol almakta (Sezgin, 2002), üniversitedeki öğretim ve araştırma, danışmanın öğrencisine sunduğu akıl hocalığı, iş tatmini ve örgütsel sosyalleşme ile gelişebilmektedir (Luna ve Cullen, 1995). Diğer yandan Avrupa Araştırma Üniversiteleri Birliği (LERU) doktora programlarının araştırmacıları, sınırları zorlayan, yaratıcı, eleştirel, özerk ve entelektüel risk alıcılar olarak en yüksek

beceri düzeyine sahip olacak şekilde yetiştirmeyi amaçladığı belirtilmektedir (Bogle, 2010). Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nde (TYYÇ) lisansüstü eğitim sürecinde öğrenciye kuramsal ve olgusal bilgi, bilişsel ve uygulamalı beceriler, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, alana özgü yetkinlik ile iletişim ve sosyal yetkinliklerin kazandırılması hedeflenmektedir (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2010). Ancak araştırmalarda öğrencinin ders aşamasında bağımsız çalışabilme, yeterli kuramsal bilgi, araştırma tekniklerini kullanabilme ve mantıksal gerekçelendirme, teknoloji okuryazarlığı ile iletişim becerileri gibi konularda yetersiz kaldığı (Sinclair, 2005), danışmanından uzmanlık düzeyinde yeterli desteği görmediği belirtilmektedir (Denicolo, 2004; Sezgin, Kavgacı ve Kılınç, 2011). Bu durumun ise danışmanlık sürecinin, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nde etkili biçimde işe koşulup koşulmadığının ele alınmasını zorunlu kıldığı söylenebilir.

TYYÇ, ulusal ve uluslararası paydaşlarca tanınan ve ilişkilendirilebilen yeterliliklerin belirli bir düzen içerisinde yapılandırıldığı bir sistemi ifade etmektedir. Bu sistemle, yükseköğretimde bütün yeterlilikler ve diğer öğrenme kazanımları, açıklanabilir ve tutarlı bir şekilde birbiri ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu çerçevede yüksek lisans eğitimi 7. düzeyde tanımlanırken doktora eğitimi 8. düzey olarak tanımlanmış; bilgi, beceri ve yetkinlik boyutlarında yer alan yeterliliklerin kazandırmayı amaçladığı öğrenme çıktılarının sentezi aşağıda sunulmuştur (YÖK, 2010):

Kuramsal ve olgusal bilgi: Aynı veya farklı bir alanda güncel, ileri düzeydeki bilgileri uzmanlık düzeyinde, özgün düşünce ve araştırmayla geliştirebilme; alana yenilik getirecek özgün tanımlara ulaşabilme; yeni, karmaşık fikirleri analiz ve sentezle değerlendirerek özgün sonuçlara ulaşabilme.

Bilişsel ve uygulamalı beceri: Bilgileri sistematik olarak değerlendirip kullanabilme; alanına yenilik getiren yeni bir düşünce, yöntem, tasarım, uygulama geliştirebilme; özgün bir konuyu araştırabilme, kavrayabilme, tasarlayabilme, uyarlayabilme ve uygulayabilme.

Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği: Yeni bir düşünce, yöntem, tasarım, uygulamayı geliştiren özgün bir çalışmayı bağımsız olarak gerçekleştirme; en az bir bilimsel makaleyi ulusal veya uluslararası hakemli dergilerde yayınlamakla özgün bir yapıyla alana katkı sağlayabilme.

Öğrenme yetkinliği: Edindiği bilgi ve becerileri yaratıcı ve eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilme ve öğrenmesini yönlendirebilme; sorun çözme, karar verme zihinsel süreçlerini kullanarak alanı ile ilgili yeni düşünce ve yöntemler geliştirebilme.

İletişim ve Sosyal Yetkinlik: Alan gelişmeleri ve kendi çalışmalarını, nicel ve nitel veriler ile destekleyerek yazılı, sözlü ve görsel olarak aktarabilme; etkili iletişim kurabilme; bir yabancı

dilde iyi düzey sözlü ve yazılı iletişim kurabilme; bilgisayar yazılımı, bilişim ve iletişim teknolojilerini ileri düzeyde kullanabilme.

Alana Özgü Yetkinlik: Alan verilerini toplayarak, yorumlama ve uygulayarak duyurmada toplumsal, kültürel, bilimsel ve etik değerleri denetleyerek bu değerleri öğretebilme ve geliştirebilme; alandaki sosyal, bilimsel, kültürel ve teknolojik ilerlemeyi tanıtarak toplumun bilgi toplumu olma sürecine destek sunabilme; işlevsel bir etkileşimle alan sorunlarına stratejik çözümler üretebilme.

Bilgi, beceri ve yetkinlik boyutlarında bahsedilen yeterlilikleri kazandırmak üzere yürütülen lisansüstü danışmanlığın, sürecin çıktısı olan tezlerin ve dolayısıyla o alanda üretilen bilginin niteliğine yansıtacağı düşünülürse, danışmanlığın doğrudan bilim alanını, dolaylı olarak da yükseköğretimin kalitesini etkileyen bir unsur olduğu söylenebilir. Üstelik önemli olan, günümüz bilgi toplumunun gerektirdiği şartlara göre düzenlenen bu yeterliliklerin, sistem tarafından mezunlara ne ölçüde kazandırıldığı belirlenerek gereken düzenleme ve güncellemelerin yapılmasıdır (Sezgin vd., 2011). Ayrıca Türkiye’de akademik kariyer sürecinde üst basamaklara çıkmada lisansüstü tez danışmanlığı yapmış olmanın bir kriter olarak bulunması (Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı [ÜAK], 2021) tez danışmanlığını, sadece öğrenci bakımından değil yükseköğretim sistemi içinde kariyer basamaklarını tırmanan öğretim üyesi bakımından da önemli hale getirmektedir. Danışmanlar, öğrencilerini destekleyen ve onlara en fazla yardımı sağlayan kişiler olarak görülmektedir (Kohlfeld, Lutz ve Boon, 2020). Bu bağlamda tez danışmanlığı yaparken öğretim üyesinin, akademik danışmanlık becerilerinde yetkin olması gerektiği söylenebilir. Tonbul (2019, s. 141) doktora unvanı alan her öğretim üyesinin kendisine danışmanlık verilmeden önce bir süre, deneyimli bir akademisyenle birlikte danışman yardımcılığı yapmasını önermektedir. Ayrıca uygulamada üniversitelerin öğrenci ve danışmanların sorumluluklarını belirterek tavsiyeler veren danışmanlık izlenceleri hazırladıkları (Southern Utah Üniversitesi, 2021), bazı enstitülerin de zorunlu olmayan danışmanlık eğitimi verdikleri (Gazi Üniversitesi, 2021) görülmektedir. Uluslararası alanda ise doktora danışmanlarının resmi olarak eğitimi, izlenmesi ve hesap verebilirliğine giderek artan bir vurgu bulunmakta (Halse, 2011), Birleşik Krallık, Avustralya ve Yeni Zelanda’daki üniversitelerin lisansüstü danışmanlar için çoğunlukla zorunlu ve resmi mesleki gelişim programları başlattıklarından bahsedilmektedir (Manathunga, 2005). Yükseköğretimden beklenen nitelikli insan gücünün sağlanmasında, bu gibi uygulama ve eğitimlerin yaygınlaştırılmasının etkili danışmanlığa ve bu yeterliliklerin öğrenciye kazandırılmasına katkı sağlayabileceği öngörülmektedir.

Lisansüstü eğitimin önemli unsurlarından olan akademik danışmanlığa ilişkin alanyazın, danışmanlığın önemini kesin olarak gösterse de (Barnes ve Austin, 2009; Bogle, 2010; Halse, 2011; Janssen, Van Vuuren ve de Jong, 2021; Kohlfeld vd., 2020; Paglis, Green ve Bauer, 2006; Sezgin, 2002;

Tonbul, 2019; Wofford vd., 2021; Zhao vd., 2007) öğrenci-danışman ilişkilerini yükseköğretimin yönetiminde kalite göstergesi olan Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi bağlamında ele alan çalışmaların sayısı yetersiz bulunmuştur (Sezgin vd., 2011). Öğrenci ve danışman ilişkilerinin doğası ve tarafların rollerine ilişkin araştırmaların genelde lisansüstü öğrencilerin görüşleri üzerinden yürütüldüğü görülürken danışmanlık sürecinin etkileşimli olduğu ve her iki tarafın beklenti ve sorumlulukları ile şekillendiği söylenebilir. Araştırma ile alanyazındaki bu eksiklik giderilmeye çalışılmış; araştırma sonucunda lisansüstü eğitim sistemindeki akademik danışmanlık öğesinin sorun alanları, öğrenci ve danışmanların ihtiyaçları ve beklentilerinin belirlenebileceği düşünülmüştür. Araştırma, karar vericiler tarafından yürütülen doktora öğretim süreçlerinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalara ve politika kararlarına temel oluşturabilir. Ayrıca nitelikli insan gücünün kaynağı olan yükseköğretimin yönetimine katkı sağlayabileceği öngörülmüştür.

Araştırmanın amacı; Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi bağlamında lisansüstü eğitim sürecinde öğrenci-danışman ilişkilerini, danışman ve öğrenci görüşleri üzerinden katılımcıların rolleri ve birbirlerinden beklentilerine odaklanılarak ortaya koymaktır. Araştırma amacına ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi bağlamında;

1. Lisansüstü danışmanlığa ilişkin katılımcı görüşleri nedir?
2. Danışmanlık sürecinde bilgi boyutu yeterliliklerinin kazandırılmasında katılımcıların beklentileri nelerdir?
3. Danışmanlık sürecinde beceri boyutu yeterliliklerinin kazandırılmasında katılımcıların beklentileri nelerdir?
4. Danışmanlık sürecinde yetkinlikler boyutu yeterliliklerinin kazandırılmasında katılımcıların beklentileri nelerdir?
5. Danışmanlık sürecinde lisansüstü yeterlilikleri kazandırmada katılımcıların birbirlerinden beklentilerinin karşılanma durumu nedir?
6. Danışmanlık sürecinin lisansüstü yeterlilikleri kazandırmada daha etkili yönetilmesi için öneriler nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırma, nitel araştırma temelinde bir fenomenoloji çalışması olarak yürütülmüştür. Fenomenoloji çalışması, birkaç kişinin bir fenomen ya da kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını keşfeder. Fenomenolojinin temel amacı, bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri, evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektir (Creswell, 2021, s. 79). Araştırmada TYYÇ

bağlamında eğitim yönetimi lisansüstü programlarında yürütülen “lisansüstü danışmanlık” fenomenine ilişkin öğrenci ve danışman deneyimlerinin ortak anlamını keşfetmek amaçlandığından bu araştırma deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Katılımcılar Türkiye’de üç farklı şehirde bulunan ve eğitim yönetimi alanında on yıldan fazla süredir lisansüstü eğitim veren üç üniversitede görevli öğretim üyelerinden ve bu alanda öğrenim görmekte veya görmüş olan lisansüstü öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya 14 lisansüstü öğrenci ve danışmanlık yapan 5 öğretim üyesi olmak üzere 19 kişi katılmıştır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme yöntemleri kullanılarak belirlenmiştir. Ölçüt örneklemede problem ilişkin belirli özelliklere sahip, nesne, olay ve bireyler örnekleme alınmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011, s. 94). Maksimum çeşitlilikte ise farklı bakış açılarını yansıtmak amacıyla (Creswell, 2021, s. 300) fazla çeşitlilikten ortaya çıkan yaygın kalıplar, temel deneyimler ve merkezde paylaşılan bilgi ortaya konulmaktadır (Patton, 2018, s. 235). Araştırmada kullanılan ölçütler, öğrencilerin en az bir yıl aynı öğretim üyesinden lisansüstü danışmanlık almış olması, danışmanların ise en az iki yıl lisansüstü danışmanlık yapmış olmasıdır. Farklı tür ve nitelikteki katılımcılar seçilerek maksimum çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Katılımcıları oluşturan öğrenci ve danışmanlara kodlar (Ö1, D2...) verilmiştir.

Araştırmaya katılan lisansüstü öğrenciler 26-44 yaş aralığında olup çoğu kadındır. Öğrencilerin alan türleri matematik, fen bilgisi, felsefe, okul öncesi, İngilizce, Türk dili ve edebiyatı, beden eğitimi ve sınıf öğretmenliğidir. Öğrencilerden biri öğretim görevlisi, ikisi okul müdürü yardımcısı, diğerleri öğretmenlik görevi yürütmektedir. Öğrencilerin yedisi doktora, yedisi yüksek lisans düzeyinde olup danışmanlık alma süreleri 1 ila 5,5 yıl arasında değişmektedir.

Danışmanların yaş aralığı 40-55 yaş olup tamamı erkektir. Danışmanların tamamı eğitim yönetimi alanında görev yapmakta olup kıdemleri 19-28 yıl aralığında yer almaktadır. Danışman katılımcılardan biri Profesör Doktor, üçü Doçent Doktor ve biri Doktor Öğretim Üyesi unvanına sahiptir. Danışmanların danışmanlık yapma süreleri 4-17 yıl aralığında olup hiçbiri danışmanlık eğitimi almamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, lisansüstü öğrenci ve danışmanlar için ayrı ayrı oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları ile elde edilmiştir. Görüşme soruları araştırma problemine ilişkin kavramsal çerçeve dikkate alınarak oluşturulmuş, alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuş ve geliştirilmiştir. Soruların işlerliği katılımcılar dışından bir öğrenci ve danışmanla test edilmiş, pilot görüşmeler sonrası gereken düzenlemeler yapılarak formlara son hali verilmiştir.

Veri toplama tekniği olarak, bireyin çevresindeki olay ve olguları ifade edişini, gözlemleyemediğimiz duygu ve davranışlarını ortaya koymasına için gerekli bir teknik olan (Merriam, 2018, s. 86-110) görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler çevrimiçi olarak katılımcılarla kararlaştırılan uygun zamanlarda gerçekleştirilmiş ve ortalama görüşme süresi 40 dakika olmuştur. Katılımcı onayı ile görüşmelerde ses kaydı alınmıştır. Gerekli durumlarda katılımcılara ifadeleri teyit ettirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri içerik analizi ve betimsel analiz ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde ham veriler kavramsal kategorilere ayrılmakta, kod ve temaların oluşturulması amaçlanmakta (Miles ve Huberman, 2015, s. 56), kodlar büyük verilerin küçük birimlere indirgenerek düzenlenmesine ve kolay ulaşılmasına imkân sağlamaktadır (Neuman, 2014). Araştırmada TYYÇ bağlamında daha önce belirlenen temalara ilişkin görüşlerin doğrudan alıntılarla ortaya konulmasıyla betimsel analiz yöntemi de kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239).

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için bazı stratejiler uygulanmıştır. Araştırma sürecinin ayrıntılı biçimde açıklanması (Merriam, 2018), doğru bilgiye ulaşmada gerekli önlemler alınması anlamına gelen geçerliği (Yıldırım ve Şimşek, 2016) sağlamada oldukça önemlidir. Bu nedenle görüşme formlarının oluşturulma adımları, verilerin nasıl toplandığı ve verilerin analizi süreçlerinin ayrıntılı biçimde açıklanması ile araştırma geçerliği desteklenmeye çalışılmıştır. Geçerlilik, elde edilen verilerin doğruluğunu değerlendirmede bir uzmanın araştırmaya yönelik dış denetimi ile de sağlanabilir (Creswell, 2021, s. 252). Bu noktada kapsam geçerliğini sağlamak için görüşme formu alan uzmanlarının görüşlerine sunularak geliştirilmiş, katılımcılara ait direkt alıntılara yer verme stratejisi ile de (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 270) araştırma geçerliği desteklenmiştir. Geçerliği sağlamak için kullanılan bir diğer strateji olan uzun süreli etkileşim stratejisine de yer verilerek görüşmeler mümkün olduğunca uzun süreli tutulmaya çalışılmıştır.

Creswell'e (2021, s. 255) göre, nitel araştırmalarda güvenilirlik birden fazla kodlayıcının cevapları arasında tutarlılık anlamına gelmektedir. Bu bağlamda yazıya dökülen konuşmalarda araştırmacı çeşitliliğine gidilerek çoklu kodlayıcılarla kontrol kodlaması yapılmış; tema ve kategorilerin oluşturulmasında kodlayıcılar arasında uzlaşma sağlanmıştır. Kontrol kodlamasında veri grupları kategorilere ayrılmakta, farklılıklar kodlayıcılarla tartışılarak veriler daha güvenilir ve açık hale dönüştürülmektedir. Miles ve Huberman'ın (2015) formülüyle (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100) belirlenen kodlayıcılar arası uyuma ilişkin olarak araştırmacılar, sonucun %80 olmasının güvenilirlik için yeterli olduğunu belirtmiştir. Araştırmada hesaplanan kontrol kodlaması sonucu güvenilirlik %90 bulunmuştur.

Bulgular

Lisansüstü Danışmanlığa İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların lisansüstü danışmanlığa ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla eğitim yönetimini seçme nedenleri, danışmanlık süreçlerine ilişkin değerlendirmeleri, danışmanlığın katılımcılar için anlamı, lisansüstü eğitim yeterliliklerini kazanmada katılımcıların rollerine ilişkin görüşleri alınmış ve bulgular bu sırayla sunulmuştur.

Öğrencilerin lisansüstü eğitim alanı olarak eğitim yönetimini seçme nedenlerine ilişkin bulgular mesleki nedenler ve eğitim yönetimi alanına özgü nedenler temalarında ortaya çıkmıştır. Öğrencilerde bulgular, mesleki nedenler temasında mezuniyet alanlarına yakın görme, yöneticilik yapmaları ya da yapmayı istemeleri, alan sorunlarına çözüm sunarak katkı sağlamayı düşünmeleri; eğitim yönetimi alanına özgü nedenler temasında geniş kapsamlı ve disiplinler arası olma kodlarında yoğunlaşmıştır. Danışmanlarda ise bulgular, eğitim yönetimi alanına özgü nedenler teması altında sistem sorunlarını çözmeye katkı sunma, geniş kapsamlı ve disiplinler arası olma kodlarında yoğunlaşmıştır. Katılımcılar bu konudaki görüşlerini aşağıdaki gibi belirtmiştir.

“Kendimi Eğitim Bilimleri Enstitüsündeki diğer bölümlere daha uzak hissettim. Öğretmen olmam ve ders içeriklerini kendime daha yakın bulmam şeklinde özetleyebilirim.” [Ö10]

“Sisteme dokunmanın sistemi değiştirmenin biraz da buralardan geçtiğini, eleştirdiğim noktaların bir sistem içerisinde, eğitim yönetimi alanındaki çalışmalarımı buraya daha çok katkıda bulunacağımı düşündüğüm için idealist bir boyutta geldim ben buraya.” [D2]

Öğrencilerin lisansüstü eğitimde danışmanlık almanın anlamı temasında rehberlik almak en fazla öne çıkan kod olarak göze çarpmaktadır. Lisansüstü eğitimde danışmanlık yapmanın danışmanlar için anlamı temasında öne çıkan kodlar arasında ise karşılıklı dönüşüm, gelişim ve öğrenme süreci, ulaşılabilir olmak, her anlamda rehberlik etme, alana nitelikli bir akademisyen kazandırmaktan mutluluk duyma gibi kodlar yer almaktadır. Öne çıkan kodlara ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Bence danışmanlık almak, haritada navigasyona benzetiyorum ben onu, hani böyle yerimi işaretleyip o yolda bana rehberlik edecek bir kişi bence danışman hocalar.” [Ö5]

“Öğrencilerimin de benim gelişimimde önemli bir rol olduğunun farkındayım. Onlara rehberlik ederken onlardan da her zaman bir şeyler öğreneceğimi unutmuyorum.” [D3]

Lisansüstü eğitim yeterliliklerini kazanmada danışmanın rolü temasında öğrencilerin çoğu danışmanın rolünün daha önemli olduğunu belirtirken en çok alana ilişkin yönlendirme ve rehberlik yapan, motive eden, öğrencinin iyi bir tez ortaya koymasını sağlayan, bilimsel araştırmaya teşvik eden ve onu öğreten rolleri üzerinde durmuşlardır. Lisansüstü eğitim yeterliliklerini kazanmada öğrencinin rolüne yönelik danışman görüşleri ise bilimsel çalışmaya ilişkin çabası, vakti olma ve buna değer

verme, zaman yönetimini bilme kodlarında öne çıkmaktadır. Katılımcı görüşlerine ilişkin ifadeler aşağıda yer almaktadır.

“Eğitim yönetimi çok geniş bir alan, çok fazla kaynak, çalışma konusu var. Bu engin denizde hangi yolda ilerleyeceğimizi bu yolda edineceğimiz yeterlilikler iyi bir danışmanın yönlendirmesiyle şekilleniyor.” [Ö9]

“Bir öğrencinin lisansüstü eğitimde yeterli olabilmesi için, bir kere danışmanın, o anlamda yeterli olması deneyimli olması ve bu deneyimlerini öğrencisine aktarması ama öğrencisinin de verdiği deneyimi bilgiyi, gösterdiği yolu kazanabilmesi için, kapasitesi, eğilimi, niyeti ve bu işe ayırdığı vakti olması gerekiyor.” [D4]

Danışmanlık Sürecinde Bilgi Boyutu Yeterliliklerinin Kazandırılmasında Katılımcıların Beklentileri

Lisansüstü danışmanlık sürecinde bilgi boyutu yeterliğini kazanmada öğrencilerin danışmandan beklentileri temasında bulgular alanın temel kaynaklarına (kitap, makale vb.) yönlendirme, çalışma ve uzmanlaşma alanına ilişkin kuramsal çerçeveyi çizme kodlarında yoğunlaşmaktadır. Danışmanların öğrencilerden beklentileri temasında öne çıkan kodlar ise temel kavramları ve kaynakları bütünsel biçimde okuma; eğitim felsefesi, sosyoloji ve psikoloji okuma; kuramı günlük hayatla ilişkilendirme olarak bulunmuştur. Katılımcıların öne çıkan kodlara yönelik ifadeleri şunlardır:

“Öncelikle bir araya gelişlerde kısa anlatımlar yapmasını ve doğru kaynakları önermesini beklerim. Lisansüstü öğrencisi genellikle farkındalığı yüksek, gelişime açıktır. Bunu bilerek doğru kaynaklar önerilmeli ve sabredilmelidir” [Ö10]

“Bölük pörçük okumalar ya da birbirinden ayrı okumalar öğrencide bir kopukluk, bir alandan uzaklaşma ya da tek tek bilgilerin konması gibi bir duruma neden oluyor. Hâlbuki bütünsel bir bakış açısını kazanması için önce temelden okumalarını yapması gerektiğini düşünüyorum... Eğitim felsefesi bilmeyen kişinin eğitim politikasını ya da programı ya da bir diğer alanı anlaması daha zor, dolayısıyla bölük pörçük okumalar yerine alanın temel kavramlarının okunması gerektiğini düşünüyorum.” [D1]

Danışmanlık Sürecinde Beceri Boyutu Yeterliliklerinin Kazandırılmasında Katılımcıların Beklentileri

Öğrencilerin bilimsel araştırma becerisi yeterliğini kazanmada danışmandan beklentileri temasında elde edilen bulgularda öne çıkan kod araştırma sürecinin her aşamasında (konu ve yöntem belirleme, bulgular, tartışma ve sonuç raporlama) öğrenciye yol gösterip dönüt vererek yardımcı olarak bulunmuştur. Ayrıca bu tema altında kaynak ve veri analiz programları önermeli ile vakit ayırmalı kodları da yer almıştır. Danışmanların öğrencilerden beklentileri temasında ise her aşamasını danışmanı ile birlikte yürüterek bilimsel bir ürün ortaya koymalı, araştırma örneklerini etkin biçimde okuyarak belli kriterlere göre incelemeli kodlarında en fazla görüş bildirilmiştir. Katılımcılar öne çıkan kodlara yönelik görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Aşama aşama geri dönütler vermeli ve belli aralıklarla görüşmeler yapılmalı ve bu geri dönütler tartışılmalıdır. Çünkü öğrenciler bazen çalışmayı yürütürken zaman problemi yaşamaktalar bu sebeple belli aralıklarla görüşmeler yapılmalı. Ayrıca bir bütün olarak çalışmayı ele almak yerine giriş, yöntem, bulgular vb. bölümler halinde ilerlemek gerektiğini düşünüyorum. Yoksa öğrenci için işin içinden çıkılmaz bir hal almakta ve sağlıklı olmakta.” [Ö14]

“Evet, bu çok çetrefilli bir süreç, bu zor bir süreç. Burada birazcık önce benimle bir denemesi lazım bu süreci, önce tüm aşamalarını geçirmemiz lazım, özet nasıl yazılır, problem durumu nasıl yazılır, uygulamalı bir şekilde bir yayın üzerinden beraber bunu yürütmemiz lazım.” [D5]

Danışmanlık Sürecinde Yetkinlikler Boyutu Yeterliliklerinin Kazandırılmasında Katılımcıların Beklentileri

Bu alt problem kapsamında öğrencilerin “bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme”, “iletişim ve sosyal konularda yetkinlik kazanma” ve “alana özgü yetkinlik kazanma” yeterliliklerini elde edebilmeleri için katılımcıların birbirlerinden beklentilerine ilişkin görüşleri alınmıştır.

Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilmede öğrencilerin danışmandan beklentileri temasındaki bulgularda öne çıkanlar ihtiyaç duyulan konularda destek verirken, araştırmayla ilgili karar alma ve sorumluluğu öğrenciye vermeli; konu ve yöntemde kendi isteklerini dayatmadan öğrenciyle ortak karar almalı; fikirlerine açık olup değer vermeli kodları olmuştur. Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilmede danışmanın öğrenciden beklentileri temasındaki bulgularda ön plandaki kod ise danışmanla birlikte bir öğrenme-keşfetme sürecine girmeli, alanyazın taraması yapabileceği alanları ve nitelikli yayınları belirlemeyi kendi başına öğrenmeli gibi görüşler de yer almaktadır. Öne çıkan kodlara ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Yine burada öğrenciye inanılmalı ve çalışmanın sorumluluğu kendisine yüklenmeli. Öğrencinin kendisi yürütmeli tamamını, kendisi karar vermeli yardıma ihtiyaç duyduğu noktalarda sorular eşliğinde, öğrenci o noktada bağımsız çalışmayı öğrenecektir.” [Ö4]

“Bağımsız çalışması tabii bizim rehberliğimizde oluyor ama kendisini birazcık serbest bırakıyorum, denesin bakalım, bir girsin sitelere, Web of Science’a girsin kendisi, Focus’a girsin, YÖKTEZ sayfasına girsin. Buradan bir kere iyi yayımla, kendi işine yarayacak yayımla yaramayacak yayını bir kere ayırt edebilmesi lazım, bunu biraz denemesi lazım kendisinin tabii.” [D5]

İletişim ve sosyal konularda yetkinlik kazanmada danışmandan beklentilerde görüşler bilimsel etkinliklere ilişkin bilgi vererek katılmaya teşvik etmeli, akademik dili kullanmada destek olmalı, öğrencinin akademik sosyal ağını genişletmeli kodlarında yoğunlaşmıştır. İletişim ve sosyal konularda yetkinlik kazanmada danışmanların öğrencilerden beklentileri ile bu konudaki katkı, yardım ve önerileri temasında bulgular, beklentiler ile katkı yardım ve öneriler kategorilerinde gruplandırılmıştır. Beklentilerde yer alan bulgularda uygulama ve araştırma alanıyla etkileşim ön planda yer alan kod olmuştur. Ayrıca sunum yapma, veri toplama, görüşmeleri kayda alıp inceleme, bilimsel etkinliklere katılım gibi görüşler de bulunmaktadır. Katkı yardım ve önerilerde ise güven verme, akademik iletişimin önemine dair tecrübelerini anlatma ve buna yönlendirme, bilimsel

etkinliklere birlikte katılma ve buna teşvik etme, öğrencinin akademik sosyal ağını genişletme kodları bulunmaktadır. Ön plana çıkan kodlara ilişkin katılımcı ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“İletişim ve sosyal konularda kendi katıldığı sempozyum olur, kongre olur, öyle şeylere bizi de yanında götürürse, davet ederse ya da bu tarz şeylerle ilgili bilgiler gidiyordur ona muhtemelen bizi de bilgilendirirse biz de katılabiliriz” [Ö3]

“İletişim sağlarken mesela dil diyoruz ya akademik dil kullanmadaki orada eksiklerimi belki düzeltebilir.” [Ö5]

“Yani ne kadar çok dışarıya yönelik iş, etkileşim imkânı olanağı sunarsa o kaçacak yer bulamaz, mecbur konuşacak mecbur iletişime geçecek. Gelişmeye açıksa da geliştirecek kapalıysa da zaten yanlış yerde olduğuna bakıp ayrılıyor” [D2]

“Kitaplarını okudukları hocalarla tanıştıyorum, akademisyen arkadaşlarımla tanıştıyorum Anabilim dalındaki hocalarla, danışmanlık sürecindeki ilişkilerini kesmemelerini, farklı üniversitelerden farklı araştırmacılarla sürekli iletişim halinde olmalarını, belki birlikte çalışma yürütmelerini, kendi hayatımdan örnekler vererek aktarıyorum.” [D4]

Alana özgü yetkinlik kazanmada danışmanın rolü ve danışmandan beklentiler temasında öğrencilerin tamamı, danışmanın rolünün önemli olduğunu vurgulamış danışmanın rolünün önemli olduğunu kabul etmekle birlikte öğrencinin rolünün de önemli olduğuna dikkat çekenler olmuştur. Öğrencilerin danışmandan bu konudaki beklentilerine ilişkin bulgularda öne çıkan kodlar; alan bilgisini süzgecinden geçirerek en temel konu, kaynak ve araştırmalara yönlendirmeli, eğitim yönetimi alt alanlarında uzmanlaşmaya yardım ederek sınırlarını çizmeli olmuştur. Alana özgü yetkinlik kazanmada danışmanın öğrenciden beklentileri ve bu konudaki destekleme şekli temasında bulgular ise beklentiler ve destekleme şekli kategorilerinde toplanmıştır. Beklentilerde en fazla alanın temel kavramları ve alt alanlarına ilişkin okumalar yaparak bilgi sahibi olma kodunda görüş alınırken; destekleme şeklinde öne çıkan kod, kavramların diğer dersler ya da alanlarla ilişkisine yönelik analiz yaptırmaya olmuştur. Öne çıkan kodlara yönelik katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“Danışmanımızın rolü burada önemli çünkü eğitim yönetimi alanı derya deniz, o bizim için aslında bir mercak, elekten geçiren bir süzgeç bizim için, özellikle hâkim olmamız gerekenleri belirten, anlatan kişi konumunda.” [Ö1]

“Yani okumalar yapacak, bu alan çok geniş bir alan, eğitim yönetiminin temel alanları var yönetim, denetim, ekonomi, planlama ve benzeri gibi. Bunun da öncelikle ülkemizde temel isimleri var Mustafa Aydın vb. başta olmak üzere” [D2]

Danışmanlık Sürecinde Lisansüstü Yeterlilikleri Kazandırmada Katılımcıların Birbirlerinden Beklentilerinin Karşılama Durumu

Öğrencilerin danışmandan beklentilerinin karşılanma durumuna ilişkin bulgularda öğrencilerin çoğu beklentilerinin karşılandığını, küçük bir kısmı karşılanmadığını belirtmiş; bunda etkili olan faktörlerde ise öne çıkan kodlar akademik kariyer başarısından dolayı güven duyma, motive etme, gelişmiş sosyal yön, etkili ve sürekli iletişim, alan hâkimiyeti, samimi yaklaşım, bağımsız çalışmaya izin vererek cesaretlendirmesi olarak bulunmuştur. Beklentilerin karşılanmamasında etkili

faktörlere ilişkin bulgularda öne çıkan kodlar ise iletişim kopukluğu ve iş yoğunluğu olarak bulunmuştur. Ayrıca bu tema altında çalışma düzensizliği, yeterli dönüt vermeme, ertelemeci olma, ders yükü fazlalığı, danışan öğrenci sayısının fazlalığı, aynı şehirde olmama da bulunmaktadır. Ön plandaki kodlara ilişkin öğrenciler şunları söylemiştir:

“Danışmanımın kariyeri çok önemli, çok dolu bir insan, profesör olduğu için değil, yani çok profesör var hoca olarak ama sürekli alanda aktif, tüm konulara hâkim, bir tek konu üzerinde çalışmaz, çok popüler de makaleleri var, yani kendi alanında çok yetkin bir hoca.” [Ö3]

“Hayır, danışmanımın yapması gerektiği işlerin yarısını bile yapmadığını düşünüyorum. Bunda duygusal da düşünmüyorum. Danışmanım randevu taleplerime dönüş yapmadı, bazen randevularımıza katılmadı.” [Ö10-YL]

Danışmanların öğrencilerden beklentilerinin karşılanma durumuna ilişkin bulgularda danışmanların çoğu beklentilerinin karşılandığını ifade etmiştir. Bu durumda etkili olan faktörlerde öne çıkan kodlar üzerine düşeni yaptıktan sonra beklentilerin karşılanacağını düşünme, usta-çırak ilişkisi içinde samimi yaklaşımla öğrenciyi kendine bağlama olurken; olumsuz ifadelerden kaçınırken olumlu yönleri övme, öğrenciye değer verme gibi kodlar yer almıştır. Danışmanlardan biri, bazı öğrencilerin beklentilerini karşılamadığını belirterek bunda ekili faktörün sadece lisansüstü eğitim almış olma isteği olduğunu belirtmiştir. Danışmanların öne çıkan kodlara ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“Evet, karşılandığını düşünüyorum çünkü bu sadece kâğıt üstünde ya da alelacele olsun bitsin, dostlar alışverişte görsün gibi düşünceyi asla takınmadım, takınmam da. Öğrenci bunu biliyor zaten ve şunu diyor, hocam siz çalıştıkça biz utanıyoruz daha fazla çalışmamız geliyor bu sefer.” [D5]

“Süreci sonlanma noktasına gelen, devam eden diğer öğrencilerim beklentilerimi sürecin başından beri fazlasıyla karşılıyorlar. Çünkü rehberliğimi iyi dinliyorlar, benim onlara gösterdiğim yolda iyi devam ediyorlar ve çok çabalıyorlar o yüzden de beklentimi karşılıyorlar.” [D4]

“Öğrencilerimden tabii belli bir kısmı benim beklentilerimi karşılamıyor çünkü sadece lisansüstü eğitim almış olmak onların amacı, bugüne kadarki deneyimlerimde” [D4]

Danışmanlık Sürecinin Lisansüstü Yeterlilikleri Kazandırmada Daha Etkili Yönetilmesi için Öneriler

Lisansüstü yeterlilikleri kazandırmada danışmanlık sürecinin geliştirilmesine yönelik öğrenci önerileri temasında bulgular öğrencilere, danışmanlara ve lisansüstü eğitim sistemine öneriler kategorilerinde gruplandırılmıştır. Öğrencilere öneriler kategorisinde bulgularda öne çıkan kodlar; alana hâkim olmak için çok okumalı, eksikliklerini tamamlamalı, bilimsel etkinliklere katılmalı, danışmanla iyi ve sık iletişim kurarak tavsiyelerini dinlemeli olmuştur. Danışmanlara öneriler kategorisinde bulgular yapıcı, destekleyici rehber ve motive edici bir tutum sergilemeli; iletişime önem vermeli; sık, detaylı ve düzenli dönüt vermeli; öğrenciyi değer vermeli ve ona saygı duymalı; öğrenciyi iyi tanıyarak, eksiklerini ve bireysel farklılıklarını bilmeli kodlarında yoğunlaşmıştır. Lisansüstü eğitim

sistemine öneriler kategorisinde ise en fazla üniversiteler danışmanlık yapabilecek nitelikte, yeterli sayıda öğretim üyesi almalı ve yetiştirilmelerinde hassas olmalı; öğrenciye danışman seçme hakkı verilmeli; danışman değişikliği kolaylaştırılmalı kodlarında görüş bildirilmiştir. Öne çıkan kodlara ait öğrenci görüşleri aşağıda yer almaktadır.

“Öncelikle kendilerini alanda daha çok geliştirmeleri lazım, daha fazla okuma yapmaları lazım, olabildiğince seminerlere, konferanslara, panellere katılmaları gerekiyor, çünkü bu paneller, seminerler bizi daha da fazla ilerletiyor, akademik anlamda nerede olduğumuzu daha iyi görebiliyoruz.” [Ö7]

“Bir şeyler için mücadele veriyorsun hocam, okuldan çıkıp akşam eve gelip aileden bir şekilde ödün verip bir şeyler için uğraşıyorsun, dolayısıyla danışmanın bunun farkında olması bile mutlu ediyor.” [Ö2]

“Akademisyen seçiminde üniversiteler liyakatten ayrılmamalıdır. Bu, ülkenin mahvı ile sonuçlanabilir. Akademi, bir danışma merciidir, son noktadır.” [Ö10]

Lisansüstü yeterlilikleri kazandırmada danışmanlık sürecinin geliştirilmesine yönelik danışman önerileri temasında bulgular öğrencilere, danışmanlara ve lisansüstü eğitim sistemine öneriler kategorilerinde gruplandırılmıştır. Öğrencilere öneriler kategorisinde bulgularda öne çıkan kodlar alana hâkim olmak için çok okumalı, danışmanıyla iyi bir iş birliği, iletişim ve eşgüdüm içinde tavsiyelerini dinlemeli şeklindedir. Danışmanlara önerilerde doktorayı bitiren kişi danışmanlık eğitimi almalı, bu konuda seminerlere katılmalı; bir süre önce kendisinin de aynı konumda olduğunu hatırlayarak yaşadığı zorluk ve yanlışları yaşatmamalı; öğrencinin çabasını takdir ederek motive etmeli; öğrenci ile düzenli iletişime geçerek çalışma takvimi oluşturmalı kodları öne çıkmıştır. Ayrıca bu kategoride detaylı, düzeyli ve yapıcı dönüt vermeli; öğrenciyi rahatlatacak bir tutum sergilemeli; başlangıçta nereden başlayacağı ve nasıl yapacağını göstererek öğrenme konusunda destek vermeli; bilimsel araştırma üretme konusunda öğrencisine rol model olmalı gibi görüşler de yer almıştır. Lisansüstü eğitim sistemine önerilerde öne çıkan kodlar anabilim dalındaki tüm danışmanlar eşgüdümlü ve paylaşımcı biçimde ekip olarak çalışmalı; değerlendirmeler yapmalı; öğrenci seçme yöntemleri gözden geçirilmeli olmuştur. Öne çıkan görüşlere yönelik ifadeler şunlardır:

“Okuma alışkanlığını kazanması lazım akademik anlamda, biz o kavramları vereceğiz ama okuma alışkanlığı yoksa o verdiğimiz kitapları da okumuyor.” [D5]

“En temel önerim bir süre öncesinde aynı yerde kendilerinin de öğrenci olarak bulduklarını unutmamaları lazım. Kendileri ne çektirirse onu çektirmeden, kendileri ne yanlışları gördülerse o yanlışlara devam etmeden hayatlarına, çalışmalarına devam etmeleri gerektiğini düşünüyorum, doğrusu da o zaten.” [D1]

“Daha katılımcı, daha paylaşımcı olmaya ihtiyaç var. Tüm çalışanların bir ekip olduğunun hissettirilmesi gerekiyor.” [D3]

Tartışma

Bu araştırma TYYÇ bağlamında lisansüstü eğitim sürecinde öğrenci-danışman ilişkilerini danışman ve öğrenci görüşleri üzerinden katılımcıların rolleri ve birbirlerinden beklentilerine odaklanılarak ortaya koymayı amaçlamıştır. Bulgular katılımcıların lisansüstü eğitime ilişkin görüşleri, yeterlilikler çerçevesini oluşturan bilgi, beceri ve yetkinlikler boyutu yeterliliklerinin kazandırılmasında birbirlerinden beklentileri ve danışmanlık sürecinin etkili yönetimi bağlamında oluşan tema bulgularına uygun biçimde tartışılmıştır.

Öğrencilerin lisansüstü eğitim almak amacıyla eğitim yönetimi alanını seçme nedenleri mezuniyet alanlarına yakın görme, yöneticilik yapmaları ya da yapmayı istemeleri, alan sorunlarına çözüm sunarak katkı sağlamayı düşünmeleri gibi mesleki nedenler yanında alanın geniş kapsamlı ve disiplinler arası oluşu gibi alana özgü nedenlerdir. Bulguların alanyazında yer alan problemlere çözüm bulma ve yönetim becerisi geliştirme (Serin ve Ergin-Kocatürk, 2019) ile akademik kariyer yapma ve yönetici olma isteği (Aküzüm, 2016; Kahraman ve Tok, 2016) nedenleriyle benzer olduğu görülmektedir. Danışmanlar eğitim yönetimi alanını sistem sorunlarını çözmeye katkı sunmak istedikleri, alanın geniş kapsamlı ve disiplinler arası olması gibi alana özgü nedenlerden dolayı tercih etmişlerdir. Nitekim Başaran (2007) eğitim yönetimi programlarının yönetim problemlerine yönelik tecrübe kazandırma amacıyla için işevuruk bir içeriğe sahip olması gerektiğini vurgularken Sezgin vd. (2012), alan problemlerinin çözümüne ilişkin yeterliliklerin istenildiği gibi kazandırılması için alana ait kuramsal bilginin yoğunlaştırılmasına ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Katılımcıların benzer sebeplerden dolayı eğitim yönetimi alanını tercih etmiş olmaları, TYYÇ yeterliliklerini edindirmede daha uyumlu bir danışman-öğrenci etkileşimi ve uygulamaları konusunda avantaj olarak görülebilir.

Araştırmada öğrencilerin danışmanlık süreçlerine ilişkin değerlendirmelerinde rehber, yönlendirici ve mentor olma, etkili ve iyi iletişim kurma, yeterli dönüt verme ve güvende hissettirme gibi olumlu değerlendirmeleri yanında; yeterli dönüt vermeme, yalnız hissettirme, sorumluluklarını yerine getirmeme, etkili iletişim kurmama gibi olumsuz değerlendirmeleri de olmuştur. Alanyazında benzer biçimde danışmanlığın entelektüel boyutu yanında ilgili ve arkadaşça olmaya odaklanan duygusal bir boyutu da içerdiği belirtilmekte (Boyce, Napper-Owen, Lund ve Almarode, 2019), eğitim sürecinin başlarındaki olumsuz dönütlerin öğrenme fırsatları sağladığı ve bu nedenle gelişme açısından olumlu olarak değerlendirilmeleri gerektiği ifade edilmektedir (Sambrook, Stewart ve Roberts (2008). Danışmanların danışmanlık süreçlerine ilişkin değerlendirmeleri temasında ise bulguların samimi ve sıcak bir ortam oluşturma, üreteceği bilimsel ürünün kaliteli olmasını sağlama kodlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Barnes ve Austin (2009) de danışmanların sorumluluklarının öğrencilerinin başarılı bir araştırmacı olmasına yardımcı olmak ve profesyonel gelişimlerini desteklemek olduğunun farkında olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların danışmanın yeterince dönüt

vererek araştırma ürününün kalitesini sağlamasıyla samimi bir etkileşim kurması gerekliliği konusunda hemfikir olmaları, yeterlilikler çerçevesini öğrenciye edindirmede danışmanın araştırma becerisi yanında öğrenciye takındığı olumlu ve sıcak bir tutumun da etkili olduğunu göstermektedir.

Lisansüstü eğitimde danışmanlığın katılımcılar için anlamına ilişkin sonuçlar, danışmanlığın anlamının öğrenciler için eğitimleri sürecinde rehberlik almak iken danışman için daha çok karşılıklı bir gelişme ve dönüşme süreci olduğunu göstermektedir. Ayrıca danışmanlar danışmanlığın ulaşılabilir olmak ve her anlamda rehberlik etmek olduğunu da düşünmektedir. Alanyazın bulguları öğrencilerin danışmanlarının rolünü nasıl algıladıkları ve anlamlandırdıkları konusundaki farklılıklara dikkat etmenin adil lisansüstü eğitim deneyimleri yaratmak için önemli olduğunu gösterirken (Wofford vd., 2021); danışmanların büyük kısmının öğrencilerine karşı ilgili ve ulaşılabilir olmaya çalıştıkları da belirlenmiştir (Boyce vd., 2019). Danışmanlığın rehberlik etmek olduğu konusunda katılımcıların aynı fikirde olması danışmanlık sürecinin anlamına ilişkin buluşulan ortak paydayı göstermektedir.

Lisansüstü eğitim yeterliliklerini kazanmada öğrencilerin büyük kısmı alanda rehberlik yapma, motive etme ve bilimsel bir ürünü ortaya koymayı sağlamakla danışmanın rolünün önemli olduğunu düşünmektedir. Alanyazında benzer biçimde danışmanlar için rol model olma, güvenilir bilgi kaynağı olma (Barnes ve Austin, 2009) ve motive etme (Sezgin, 2002) rollerinin ön plana çıktığı belirlenmiştir. Danışmanlar ise lisansüstü eğitim yeterliliklerini kazanmada öğrencinin rolünün bilimsel araştırma yapma isteği, çabası ve vakti olması, öğrenme odaklı olması ve zamanı iyi yönetmesi noktasında önemli olduğunu düşünmektedir. Benzer olarak Dilci (2019) nitelikli bilim adamı yetiştirebilmede lisansüstü eğitimin rolüne ilişkin şartlardan birinin öğrencinin bu konuda istekli olması sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrenci ve danışmanların birbirlerinin rolünün önemine vurgu yapmaları, TYYÇ kapsamındaki yeterliliklerin her iki tarafın çabası ve isteğiyle kazandırılabilceğini ortaya koymaktadır.

Lisansüstü yeterlilikler çerçevesinin bilgi boyutu yeterliliğini kazanmada öğrencilerin danışmanlardan beklentileri, alanın temel kaynaklarına (kitap, makale vb.) yönlendirme yaparak çalışma ve uzmanlaşma alanına ilişkin kuramsal çerçeveyi çizmeleridir. Danışmanların öğrencilerden beklentileri ise alanın temel kavramlarını ve kaynaklarını bütünsel biçimde okumaları; eğitim felsefesi, sosyoloji ve psikoloji okumaları; kuramları günlük hayatla ilişkilendirmeleridir. Bu bağlamda öğrenciler danışmanlardan bu temel kaynak ve kavramlara ilişkin yönlendirme yapmalarını beklerken; danışmanlar öğrencilerin yüzeysel ve ayrık okumalar değil kaynak ve kavramların birbirleriyle ilişkilerini de dikkate alarak bütünsel biçimde, derin okumalar yapmalarını beklemektedirler. Alanyazında, öğrenciler alanın tüm kaynaklarına aşina olamayacakları için danışmanın yönlendirmesinin önemli olduğu (Delamont, Atkinson ve Parry, 2004) ancak danışmanın

bir okuma listesi değil yalnızca alanyazının genel çerçevesine ilişkin öneriler sunabileceği belirtilmektedir (Hockey, 1997). Bilgi boyutu yeterliliklerinin kazandırılmasında alana ilişkin temel kavram ve kaynaklara ilişkin okumalar yapılması konusunda katılımcılar aynı fikirde olup bu konuda öğrencinin nitelikli çaba göstermesi ve danışmanların genel bir yönlendirme yapmasının kuramsal ve olgusal bilgi yeterliğine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciye bilimsel araştırma becerisi kazandırmayı ifade eden beceri boyutu yeterliliklerinin kazandırılmasında öğrenciler, danışmanın araştırma sürecinin her aşamasında (konu ve yöntem belirleme, bulgular, tartışma ve sonuç, raporlama) öğrenciye yol gösterip dönüt vererek yardımcı olmasını beklemektedirler. Danışmanların öğrencilerden beklentileri ise öğrencinin her aşamasını kendisiyle birlikte yürüterek bilimsel bir ürün ortaya koyması, araştırma örneklerini etkin biçimde okuyarak belli kriterlere göre incelemesi olarak bulunmuştur. Katılımcıların beceri boyutu yeterliğinin bilimsel bir ürünün her aşamasını birlikte yürüterek öğrenciye kazandırılabilmesi konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Erdem (2012) danışmanın araştırma teknik yeterlilikleri ile bilimsel tutum ve davranışlarında öğrenciye rol model olması ve bu yeterlilikleri uygulamalı olarak göstermesinin önemini vurgulamakta; Guerin (2017) ise öğrencilerin alanyazın taramasını nasıl yapacaklarını kendilerine öğrenci sayısı fazlalığı nedeniyle grup eğitimi ile vermelerinin yararlı olacağını belirtmektedir. Andrew (2012) araştırma sürecinin uzaktan kontrolünün sağlanmasında telefon, sohbet, mesajlaşma, işaretlenmiş ekli belgeler içeren e-postalar gibi çoklu iletişim seçeneklerinin kullanılmasını önermiş; Palmer ve Gillaspay (2021) Covid-19 pandemisi şartlarıyla birlikte lisansüstü eğitimde danışmanlığın çevrim içi ortama taşınmasıyla bu alanda bir dijitalleşme sürecine girildiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda bilimsel araştırma becerisinin öğrenciye kazandırılması amacıyla araştırma süreci aşmalarının birlikte yürütülmesinde artık aynı şehirde olmanın bile gerekmediği, danışmanın organize edeceği düzenli çevrimiçi görüşmeler ve dönütlerle TYYÇ kapsamındaki bu yeterliğin kazandırılmasının mümkün olduğu söylenebilir.

Öğrenciler bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliğini kazanmak için çalışmaya ilişkin karar alma ve sorumluluğun kendilerine verilmesini ancak ihtiyaç duyduklarında danışmanın düzenli dönütlerle kontrolü de sağlamasını beklemektedirler. Danışmanlar da bu konuda öğrencilerle aynı fikirde olup, öğrencinin öncelikle araştırmanın sorumluluğunu üzerlerine almasını, bu deneyimi önce kendi başına yaşaması gerektiğini, destek beklediği yerde ise dönütlerle kontrol sağladıklarını bildirmişlerdir. Benzer biçimde alanyazında öğrencilerin bağımsız davranış göstererek yetkinliklerini ortaya koyabilecekleri belirlenmiş (Janssen vd., 2021), danışmanların müdahalelerinin rehberlik etme rolünden ileriye geçmeyerek kontrollerinin yönlendirme ve yol gösterme sınırları içerisinde kalması gerektiğinin altı çizilmiştir (Sever ve Ersoy, 2017). Araştırma sonuçları bağlamında öğrencilerin danışmanlarından yalnızca ihtiyaç duyduklarında çalışmaya ilişkin kontrolleri yaparak dönüt

vermelerini bekledikleri, bu durumun bağımsız çalışabilmeleri ve sorumluluk almalarında önemli olduğu söylenebilir.

İletişim ve sosyal konularda yetkinlik kazanmada öğrenciler bilimsel çalışmalarını sunabilecekleri etkinlik ve ortamlara katılma, buralarda gereken akademik dili ve iletişim becerilerini kullanma ile akademik ve sosyal ağlarını genişletme konularında danışmanlarından destek beklemektedirler. Danışmanların öğrencilerden beklentileri ise uygulama ve araştırma alanıyla mümkün olduğunca çok etkileşimde bulunmaları, sunum yapmaları, veri toplamaları, görüşmeleri kayda alıp incelemeleri, bilimsel etkinliklere katılmalarıdır. Danışmanların öğrencilere bu konuda yaptıkları katkı, yardım ve öneriler ise güven verme, akademik iletişim kurmaya yönlendirme, bilimsel etkinliklere birlikte katılarak teşvik etme ve öğrencinin akademik sosyal ağını genişletmektir. Katılımcıların iletişim ve sosyal konularda yetkinlik kazanma konusunda birbirlerinden beklentilerinin uyum içinde olduğu görülmektedir. Alanyazında danışmanlığın öğrenciyi uygun konferanslara katılma konusunda teşvik etmek ve kendi alanındaki araştırmacılarla tanıştırmak sosyal ağ yaratmak (Wisker, 2001), konferanslara katılma ve araştırma yayınlamada hakemlik süreçlerinde yardımcı olma gibi konuları da içerdiği vurgulanmaktadır (Boyce vd., 2019). Bu bağlamda danışmanın öğrenciyle bilimsel etkinliklere katılmada öncü olması, öğrenciyi akademik camia ile etkileşime geçirerek onun için potansiyel bir sosyal akademik sermaye yaratması yanında uygulama alanı ile iç içe olmasını sağlayarak iletişim, sosyal ve girişimcilik becerilerini geliştirmeye katkı sunması yeterliliklerin kazandırılmasında etkili unsurlar olarak görülmektedir.

Alana özgü yetkinlik kazanmada öğrenciler danışmanın rolünü önemli görmekte, danışmanın alan bilgisini süzgecinden geçirerek en temel kavram, konu ve kaynaklara yönlendirmesini; eğitim yönetimi alt alanlarında uzmanlaşmaya yardım ederek sınırlarını çizmesini beklemektedir. Danışmanlar da bu konuda öğrenciden alan kavramlarını ve alt alanlarını içine alan bütünlükle diğer alan, kuram ve ortamlarla ilişkili biçimde analiz yapabilecek derin okumalar yapmalarını beklemektedir. Bu yetkinliğin kazandırılmasında katılımcı beklentilerinin alana yönelik okuma yapma konusunda birleştiği görülmektedir. Bulgulara paralel biçimde öğrencinin eğitim sürecinin başlarında alanyazında nelerin önemli ve önemsiz olduğunu belirlemek için danışmanın bir tampon görevi gördüğü vurgulanmaktadır (Hartley, 2020). Bu doğrultuda öğrencinin alana özgü yetkinlik kazanmasında temel kavram ve konulara ilişkin derinlemesine okumalar yaparak yeterliğini elde etmesi ile danışmanın öğrencinin ilerleyeceği uzmanlık alanının sınırlarını belirlemeye yönelik rehberlik sunmasının gelecekteki araştırmacı kimliğine temel olabileceği söylenebilir.

Danışmanlık sürecinde lisansüstü yeterlilikleri kazandırmada katılımcıların büyük kısmı birbirlerinden beklentilerinin karşılandığı düşünmektedir. Öğrencilerin beklentilerinin karşılanmasında etkili olan faktörler danışmanın akademik kariyerindeki başarısından dolayı güven

duyma, motive etme, gelişmiş sosyal yön, etkili ve sürekli iletişim, alan hâkimiyeti, samimi yaklaşım, bağımsız çalışmaya izin vererek cesaretlendirir. Benzer olarak Ferrer de Valero (2001), danışmanlarıyla yakın ve samimi ilişkiler geliştiren öğrencilerin diğerlerine göre daha kısa sürede eğitimlerini tamamladıklarını bildirmektedir. Bu bağlamda beklentilerin karşılanmasında sadece danışmanın akademik niteliği değil sıcakkanlı ve arkadaşça olması gibi samimi ilişkiler kurabilecek niteliklere sahip olmasının da öğrenciler için önemli olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin beklentilerinin karşılanmamasında etkili faktörler ise iletişim kopukluğu ve iş yoğunluğu, yeterli dönüt vermeme, danışan öğrenci sayısının fazlalığı ve aynı şehirde olmamadır. Alanyazında bu sonuçlara benzer bulgular olduğu görülmekte, danışmanların iletişim yönelimli davranmaları, olumlu bir çalışma iklimi ve araştırmacı yeterliğinin artırılması için ders ve iş yüklerinin azaltılması gerektiği (Dilci, 2019; Ödemiş-Keleş ve Tonbul, 2020) belirtilmektedir. Bu durum lisansüstü eğitim yeterliliklerinin kazandırılmasında danışmanların öğrenciye yeterli vakit ayırmaları için öğrenci sayısının makul sayıda tutulmasının önemine işaret etmektedir.

Lisansüstü yeterlilikleri kazandırma sürecinde danışmanların büyük kısmının öğrencilerden beklentilerinin karşılandığını belirlenmiş, bunda etkili olan faktörlerin başında üzerine düşeni yaptıktan sonra beklentilerinin karşılanacağını düşünme, usta-çırak ilişkisi içinde samimi yaklaşımla öğrenciyi kendine bağlama yer almıştır. Taylor, Vitale, Tapoler ve Whaley'in (2018) doktora eğitimi sürecinde danışmanın vereceği duygusal desteği öğrenciler tarafından arzu edilen bir nitelik olarak belirlemesi, lisansüstü eğitimde taraflar arasındaki informal ilişkilerin önemine vurgu yapmaktadır.

Araştırmada lisansüstü yeterliliklerin kazandırılmasında danışmanlık sürecinin geliştirilmesine yönelik katılımcıların öğrencilere, danışmanlara ve sisteme önerileri de alınmıştır. Hem öğrenciler hem danışmanlar lisansüstü yeterliliklerin kazandırılmasında öğrencilere, alana yönelik çok okuma yapmanın yanında danışmanla iş birliği, etkili bir iletişim ve eşgüdüm içinde olmayı, danışman tavsiyelerine kulak vermeyi önermektedirler.

Öğrenciler danışmanlara yapıcı, destekleyici, rehber ve motive edici olmalarını; iletişime önem vererek öğrencilere sık detaylı ve düzeyli dönüt vermelerini; öğrenciye değer vermelerini ve saygı duymalarını; öğrenciyi iyi tanıyarak, eksiklerini ve bireysel farklılıklarını bilmelerini tavsiye etmektedirler. Alanyazında bulgulara benzer olarak yararlı ve zamanında geri bildirim, düzenli iletişimin, tarafların birbirlerinin yaptığı katkılara saygı duymayı gerektiren bir meslektaşlık ilişkisi (Boyce vd., 2019; Taylor vd., 2018) ile öğrencilerin güçlü ve zayıf yönleri hakkında bilgi sahibi olunmasının önemi vurgulanmaktadır (White, 2011). Bu bağlamda öğrencilerin danışmandan öncelikle olumlu rehberlik, etkili ve düzeyli dönüt ile bir yetişkin olarak saygı ve değer görmeyi bekledikleri, bu beklentilerin karşılanmadığı bir ortamda etkili bir öğrenmenin gerçekleşmeyeceği unutulmamalıdır.

Danışmanların meslektaşlarına önerileri ise doktorayı bitiren kişilerin danışmanlık eğitimi almaları, bu konuda seminerlere katılmaları, bir süre önce kendisinin de aynı konumda olduğunu hatırlayarak yaşadığı zorluk ve yanlışları yaşatmamaları, öğrencinin çabasını takdir ederek motive etmeleri, öğrenci ile düzenli iletişime geçerek çalışma takvimi oluşturmaları olmuştur. Alanyazında çoğu danışmanın danışmanlık yapmayı kendi öğrenci deneyimlerine ve meslektaş gözlemlerine dayanarak öğrendiği, yöneticilerin bu konuda standartlar getirerek danışmandan beklenenleri netleştirebilecekleri belirtilmektedir (Boyce vd., 2019). Diğer yandan Sezgin (2002) araştırmasında öğrenci algısına göre danışmanların ilgilenme ve kolaylaştırma rollerinin üst düzeyde olduğunu belirleyerek kolaylaştırıcı ve ilgili olmanın öğrenciler için önemini ortaya koymuştur. Lisansüstü yeterliliklerin kazandırılmasında danışmanlık eğitimi almanın ve öğrenciyle empati kurmanın, kolaylaştırmanın ve rol model olmanın önemi; bilgi, beceri ve yetkinliklerin kazandırılmasında dikkati çeken bir sonuç olarak görülmüştür.

Öğrencilerin lisansüstü eğitim sistemine yaptıkları önerilerde üniversitelerin danışmanlık yapabilecek nitelikte, yeterli sayıda öğretim üyesi almaları ve yetiştirilmelerinde hassas olunması; öğrenciye danışman seçme hakkı verilmesi; danışman değişikliğinin kolaylaştırılması ve danışmanların denetlenmesi bulunmaktadır. Alanyazındaki araştırmalar üniversitelerde danışmanlık yapabilecek yeterlilikte öğretim üyesi sayısının az olmasının nitelikli bir lisansüstü eğitimden mahrum kalınmasına neden olduğunu (Bayar ve Duran, 2019; Yalçinkaya, Koşar ve Altunay, 2014), öğrencinin danışmanını seçebilmesinin ilişkilerde ve eğitim sürecinde başarıyı artıran bir unsur olarak kabul edildiğini belirtmektedir (Dilci, 2019; Sambrook vd., 2008). Ayrıca uluslararası bağlamda danışmanların resmi biçimde eğitilmesi ve izlenmesi gerekliliği de vurgulanmaktadır (Halse, 2011).

Danışmanların lisansüstü eğitim sistemine önerileri ise anabilim dalındaki tüm danışmanların eşgüdümlü ve paylaşımcı biçimde ekip çalışmasıyla öğrencilere ilişkin değerlendirmeler yapmaları, öğrenci seçme yöntemlerini gözden geçirmeleri olmuştur. Araştırmalarda Anabilim Dalı Başkanlarının danışmanların rehberlik sorumluluğunu ve bu konuda yapabileceklerini bölüm toplantılarında tartışmaya teşvik edebileceği (Boyce vd., 2019), danışmanlıkla ilgili farklı disiplin normlarının kapsamlı bir şekilde incelenmesinin danışmanlara yardımcı olabileceği belirtilmektedir (Ferrer de Valero, 2001). Diğer yandan Tonbul'un (2019) araştırmasında lisansüstü öğrenci seçme sistemlerinin en iyi öğrencileri seçme ve yetiştirme konusunda yeterince etkili olmadığına ulaşılmış olması, yeterliliklerin etkili kazandırılması konusunda lisansüstü öğrenci seçme sistemlerinin gözden geçirilmesi gerekliliğine dikkati çekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçları bütünsel biçimde değerlendirildiğinde TYİÇ'nin öngördüğü yeterliliklerin etkili biçimde öğrenciye kazandırılmasında danışmanların akademik ve bireysel niteliği,

öğrenciye karşı iletişimi ve tutumu, görev ve sorumluluk bilinçleri önemli olduğu kadar öğrencinin lisansüstü eğitim için istekli olup çaba göstermesinin, danışman tavsiyelerine uyarak planlı çalışmasının da aynı derecede önemli olduğu söylenebilir. Öğrenci ve danışmanların yeterliliklerin kazandırılmasında birbirlerinden beklentilerinin hemen hemen aynı doğrultuda olduğu görülmektedir. Bu durum geleceğin nitelikli akademisyen ve uygulamacılarının yetiştirilmesinde danışman-öğrenci iş birliğinin umut vadettiğini, bu uyumun yeterlilikler çerçevesini sağlamada işe koşulması gereken bir avantaj olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarına yönelik sunulan öneriler ise şunlardır:

- Öğrencilere öngörülen lisansüstü yeterlilikleri etkili kazandırmak için danışmanlık süreçlerinde öğrencilere etkili bir iletişimle daha yeterli, düzeyli ve düzenli dönütler verilebilir; öğrencinin saygı ve değer görme gibi kişilik haklarının korunmasında ve danışmanlık sorumluluklarını yerine getirmede daha dikkatli olunabilir.
- Yeterlilikler çerçevesinin bilgi boyutu yeterliliklerinin ve alana özgü yetkinliğin daha etkili biçimde kazandırılması için danışmaların önerdiği okumaların, eğitim yönetiminin alt alanlarında, diğer disiplinlerde ve mevcut toplumdaki günlük hayat yansımaları yüz yüze veya çevrimiçi biçimde haftalık okuma gruplarında bütünsel olarak tartışılabilir.
- Beceri boyutu yeterliliklerinin daha etkin kazandırılmasında öğrencilerin araştırma örneklerini belli kriterlere göre inceledikleri, doğru ve yanlışları tartışabilecekleri bilimsel araştırma ekipleri oluşturulabilir; alandaki üst düzey dergilerde yayın yapma bir hedef olarak sunularak bu konudaki araştırma kalitesi ve öğrenci becerileri artırılabilir.
- Öğrencinin bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliğini elde etmesi için özellikle konu seçimi gibi araştırma kararlarını almada sorumluluk öğrenciye verilerek ihtiyaç duyduğunda düzenli dönütlerle kontrol sağlanabilir.
- İletişim ve sosyal konularda yetkinlik kazandırmak için öğrenci, uygulama çevresi (veri toplama; okulları ziyaret etme; müdürlerle, öğretmenlerle, yöneticilerle görüşme) ve akademik çevre (bilimsel etkinliklere katılarak sunum yapma, panel ve çalıştaylara katılma, yurtiçi-dışı projelere dâhil olma, farklı üniversite, anabilim dalındaki öğretim üyeleri ile tanışma, iletişim kurma) ile daha çok etkileşime geçmeye ve girişimci davranmaya teşvik edilebilir, bu konuda rol model olunabilir.
- Danışmanlık yapma hakkı belli kriterleri sağlayan öğretim üyelerine verilebilir, danışmanlara danışmanlık eğitimi verilmesi yasal düzenlemelerle resmileştirilebilir, düzenli aralıklarla danışman eğitimleri tekrarlanabilir.
- Danışmanlar ve tez yönetim süreci öğrenci ve öğretim üyelerinden oluşan üyelerce denetlenebilir; danışman ve öğrenci etkileşimi öğrenci bilgi sistemleri içerisindeki ortak

sayfalarda resmi şekilde yürütülerek denetimi kolaylaştırılabilir; öğrencinin danışmanını ve tez sürecini resmi olarak değerlendirmesine, kolay danışman seçimi ve değişikliği yapabilmesine imkân verilerek danışmanların lehine olan güçlerin dengelenmesi sağlanabilir.

- Öğrencilere yeterliliklerin kazandırılmasında danışmanlık sürecinin daha etkili yönetimi için danışmanlar anabilim dalı kapsamında düzenli ekip toplantıları yaparak süreç ve öğrenci değerlendirmeleri yapabilir.
- Araştırmada katılımcıların buldukları aşamaya göre (ders ve tez aşaması) farklı görüşler sunması da dikkat çektiğinden gelecek araştırmalarda ders ve tez aşamasındaki öğrenciler farklı örneklem grupları olarak düşünülebilir.

Nitel olarak tasarlanan bu araştırma, daha büyük bir popülasyona sahip danışman ve lisansüstü öğrenciler içerisinde sınırlı sayıdaki kişilere ait görüşleri yansıtmaktadır. Araştırmada danışman ve öğrencilerin birbirlerinden beklentilerine ve ilişkilerine TYYÇ yeterlilikleri bağlamında odaklanılmıştır. Bu araştırmadaki danışmanların tamamının erkek ve meslekteki toplam kıdemlerinin 15 yıldan fazla olması bir sınırlılık olarak görülebilir. Araştırma, daha farklı bir örneklem ile farklı bağlamlarda gerçekleştirilebilir.

Kaynaklar

- Akbulut-Yıldırım, M. & Seggie, F. N. (2018). Yükseköğretim çalışmalarının akademik bir alan olarak gelişimi: Uluslararası ve ulusal düzeyde alanyazın incelemesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 8(3), 357-367.
- Aküzüm, C. (2016). Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin eğitim yönetimi programı bağlamında lisansüstü eğitime bakış açılarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 67, 85-108.
- Altbach, P. (2000). What higher education does right: A millennium accounting. *International Higher Education*, 32(4), 52-57.
- Altbach, P., Reisberg, L. & Rumbley, L. E. (2010). Tracking a global academic revolution, Change. *The Magazine of Higher Learning*, 42(2), 30-39.
- Andrew, M. (2012). Supervising doctorates at a distance: Three trans-tasman stories. *Quality Assurance in Education*, 20(1), 42-53.
- Barnes, B. J. & Austin, A. E. (2009). The role of doctoral advisors: A look at advising from the advisor's perspective. *Innovative Higher Education*, 33(5), 297-315.
- Başaran, İ. E. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Ekinoks.
- Bayar, A. & Duran, E. (2019). Lisansüstü eğitimde nitelik sorunları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(20), 219-240.

- Bogle, D. (2010). *League of European Universities position paper: 'Doctoral degrees beyond 2010: Training talented researcher for society'*. www.leru.org/files/Doctoral-Degrees-beyond-2010-Training-Talented-Researchersfor-Society-Full-paper.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Boyce, B. A., Napper-Owen, G., Lund, J. L. & Almarode, D. (2019). Doctoral students' perspectives on their advisors. *Quest*, 71(3), 321-332.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Creswel, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri* (S. B. Demir & M. Bütün, Çev.) Ankara: Siyasal.
- Delamont, S., Atkinson, P. & Parry, O. (2004). *Supervising the doctorate: A guide to success*. London: McGraw-Hill.
- Denicolo, P. (2004). Doctoral supervision of colleagues: Peeling off the veneer of satisfaction and competence. *Studies in Higher Education*, 29(6), 693-707.
- Dilci, T. (2019). Eğitim bilimleri örnekleminde lisansüstü eğitimin niteliksel boyutuna ilişkin görüşler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 159-179.
- Erdem, A. R. (2012). Bilim insanı yetiştirmede araştırma eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*(3), 166-175.
- Ferrer de Valero, Y. (2001). Departmental factors affecting time to degree and completion rates of doctoral students at one land-grant research institution. *The Journal of Higher Education*, 72(3), 341-367.
- Gazi Üniversitesi. (2021). *Sağlık bilimleri alanında tez danışmanlığı eğitimi*. <https://saglikb.gazi.edu.tr/view/GetMainNewsPage/265509/saglik-bilimleri-alaninda-tez-danismanligi-egitimi-27-nisan-2021> sayfasından erişilmiştir.
- Guerin, C. (2017). *Supervising research writing: Encouraging group development*. <https://supervisingphds.wordpress.com/2017/07/20/357-2/> sayfasından erişilmiştir.
- Halse, C. (2011). 'Becoming a supervisor': The impact of doctoral supervision on supervisors' learning. *Studies in Higher Education*, 36(5), 557-570.
- Hartley, P. (2020). *Community Acuity (21): Working through transitions to support confidence and clarity*. <https://supervisingphds.wordpress.com/2020/01/07/community-acuity-21-working-through-transitions-to-support-confidence-and-clarity/> sayfasından erişilmiştir.
- Hockey, J. (1997). A complex craft: United Kingdom PhD supervision in the social sciences. *Research in Post-Compulsory Education*, 2(1), 45-70.

- Janssen, S., van Vuuren, M. & de Jong, M. D. (2021). Sense making in supervisor-doctoral student relationships: Revealing schemas on the fulfillment of basic psychological needs. *Studies in Higher Education*, 46(12), 2738-2750.
- Kahraman, Ü. & Tok, T. (2016). Eğitim yönetimi denetimi planlaması ve ekonomisi lisansüstü öğrencilerinin aldıkları eğitim hakkındaki görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 147-164.
- Karakütük, K. (2009). Önsöz. K. Karakütük (Ed.), *Lisansüstü öğretim sistemleri içinde* (s. v). Ankara: Pegem.
- Kohlfeld, X. X., Lutz, D. J. & Boon, A. T. (2020). Ethicality of advisor motives in academic advising: Faculty, staff, and student perspectives. *J. Acad. Ethics*, 18, 333-346.
- Li, S. & Seale, C. (2007). Managing criticism in Ph. D. supervision: A qualitative case study. *Studies in Higher Education*, 32(4), 511-526.
- Luna, G. & Cullen, D. L. (1995). *Empowering the faculty: Mentoring redirected and renewed*. Washington: ERIC Digest.
- Manathunga, C. (2005). The development of research supervision: "Turning the light on a private space". *International Journal for Academic Development*, 10(1), 17-30.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi* (S. A. Altun & A. Ersoy, Çev.). Ankara: Pegem.
- Neuman, L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar cilt I* (S. Özge, Çev.). Ankara: Yayın Odası.
- Ödemiş-Keleş, N. & Tonbul, Y. (2020, Ekim). *Eğitim yönetimi doktora tezlerinde üretilen bilginin, bilimin işlevleri açısından değerlendirilmesi*. VII. Euroasian Research Congress'de sunulan bildiri, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Paglis, L. L., Green, S. G. & Bauer, T. N. (2006). Does advisement bring add value? A longitudinal study of mentoring and doctoral student outcomes. *Research in Higher Education*, 47(4), 451-476.
- Palmer, C. & Gillaspay, E. (2021). Digital shifting in doctoral supervision: Different routes to the same destination. *Innovations in Education and Teaching International*, 58(6), 672-681.
- Park, C. (2007). *Redefining the doctorate*. York: Higher Education Academy.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. B. Selçuk & B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem.

- Sambrook, S., Stewart, J. & Roberts, C. (2008). Doctoral supervision: A view from above, below and the middle. *Journal of Further & Higher Education*, 32(1), 71-84.
- Serin, H. & Ergin-Kocatürk, H. (2019). Eğitim yönetimi yüksek lisans öğrencilerinin eğitim sürecine dair deneyimleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 495-513.
- Sever, I. & Ersoy, A. (2017). Araştırma görevlilerinin gözünden danışmanlık ve doktora süreçleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 183-202.
- Sezgin, F. (2002). *Araştırma görevlilerinin yetiştirilmesinde tez danışmanı öğretim üyelerinin yetiştiricilik rolleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Sezgin, F., Kavgaç, H. & Kılınç, A. Ç. (2011). Türkiye'de eğitim yönetimi ve denetimi lisansüstü öğrencilerinin öz değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3, 161-169.
- Sezgin, Kılınç, A. Ç. & Kavgaç, H. (2012). Yüksek lisans öğrencilerinin iyi bir tez danışmanından beklentilerine ilişkin nitel bir çalışma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 129-148.
- Sezgin, F., Koşar, S. & Er, E. (2014). Okul yöneticisi ve öğretmen yetiştirmede mentörlük sürecinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 1337-1356.
- Sinclair, M. (2004). *The pedagogy of 'good' PhD supervision: A national cross-disciplinary investigation of PhD supervision*. Canberra: Department of Education, Science and Training.
- Southern Utah Üniversitesi. (2021). *Academic advising syllabus*. <https://www.suu.edu/advising/pdf/syllabus-godfrey.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Taylor, R. S., Vitale, T., Tapoler, C. & Whaley, C. (2018). Desirable qualities of modern doctorate advisors in the USA: A view through the lenses of candidates, graduates, and academic advisors. *Studies in Higher Education*, 43(5), 854-866.
- Tonbul, Y. (2019). *Öğrenciler ve akademik tez danışmanları için lisansüstü eğitim kılavuzu*. Ankara: Akademisyen.
- Türk Dil Kurumu. (2021). *Danışman*. <https://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı. (2021). 2022 Ekim dönemi doçentlik başvuru şartları. <https://www.uak.gov.tr/Sayfalar/docentlik/basvuru-sartlari/2022/2022-ekim-donemi-docentlik-basvuru-sartlari.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- White, B. (2011). *Mapping your thesis: The comprehensive manual of the oryand techniques for masters and doctoral research*. Aust. Council for Ed. Research. <https://books.google.com.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Wisker, G. (2001). *The post graduate research handbook*. Basingstoke: Palgrave. <https://books.google.com.tr/> sayfasından erişilmiştir.

- Wofford, A. M., Griffin, K. A. & Roksa, J. (2021). Unequal expectations: First-generation and continuing-generation students' anticipated relationships with doctoral advisors in STEM. *Higher Education*, 82, 1-17.
- Yalçınkaya, M., Koşar, D. & Altunay, E. (2014). Araştırma görevlilerinin bilim insanı yetiştirme sürecine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 1009-1034.
- Yıldırım, H. & Şimşek, M. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yükseköğretim Kanunu. (1981). *Resmi Gazete*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Yükseköğretim Kurulu. (2010). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*. <http://tyyc.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Zhao, C. M., Golde, C. M. & McCormick, A. C. (2007). More than a signature: How advisor choice and advisor behaviour affect doctoral student satisfaction, *Journal of Further and Higher Education*, 31(3), 263-281.

Extended Summary

It is seen that higher education aims at the functions of education, scientific research, service to society (Yükseköğretim Kanunu, 2021), and raising the needed high-qualified workforce (Karakütük, 2009). It can be said that one of the important issues in the management of higher education is postgraduate education. One of the primary goals of graduate programs is to train independent researchers and academics who will lead the next generation of knowledge production (Wofford, Griffin and Roksa, 2021). Considering that the expert power of the advisor and the quality of the time he or she dedicates to the student are very important in developing the research skills and attitudes of the student (Li and Seale, 2007), the need to scrutinize the graduate advising process comes to the fore. With the National Qualifications Framework for Higher Education in Turkey (NQF-HETR), it is aimed to provide students with theoretical and factual knowledge, cognitive and applied skills, the ability to work independently and take responsibility, learning competence, field-specific competence, communication, and social competencies during the postgraduate education process (YÖK, 2010). However, it is stated in the studies that the students are insufficient in subjects such as being able to work independently, having sufficient theoretical knowledge, using research techniques and logical justification, technology literacy, and communication skills during the course phase (Sinclair, 2005) and that they do not receive sufficient support from their advisor at the level of expertise (Denicolo, 2004; Sezgin, Kavgacı and Kılınc, 2011). NQF-HETR refers to a system in which qualifications recognized by and associated with national and international stakeholders are structured in a certain order. In this framework, while master's education is defined at the 7th level, doctoral education is

defined as the 8th level, and while the knowledge dimension is theoretical and factual knowledge and cognitive and applied skills, the competency dimension consists of being able to work independently and taking responsibility, learning competency, communication and social competency, and field-specific competency (YÖK, 2010). The important issue is to determine to what extent these qualifications, which are organized based on the conditions required by today's information society, are given to graduates by the system, and to make necessary arrangements and updates (Sezgin et al., 2011).

The number of related studies was found insufficient although the literature on academic advising, which is one of the important elements of graduate education, reveals the importance of advising (Barnes and Austin, 2009; Bogle, 2010; Halse, 2011, Janssen, Van Vuuren and De Jong, 2021; Kohlfeld, Lutz and Boon, 2020; Paglis, Green and Bauer, 2006; Sezgin, 2002; Tonbul, 2019; Wofford et al. 2021; Zhao, Golde and McCormick, 2007) in the context of the National Qualifications Framework for Higher Education in Turkey, which is an indicator of quality in higher education management (Sezgin et al., 2011). In the context of the National Qualifications Framework for Higher Education in Turkey, the aim of the study is to reveal the student-advisor relations in the postgraduate education process by focusing on the roles of the participants and their expectations from each other through the opinions of the advisor and the student. The research was conducted as a phenomenology study based on qualitative research. The study of phenomenology explores the shared meaning of several people's lived experiences with a phenomenon or concept. The primary purpose of phenomenology is to reduce individual experiences about a phenomenon to a universal explanation (Creswell, 2021, p. 79). In the study, this research design was preferred since it aimed to reveal the phenomenon of "graduate advising" carried out in educational administration graduate programs in the context of NQF-HETR through the experiences and opinions of students and advisors holistically. The participants consist of faculty members working in the Division of Educational Administration, which is affiliated to the Department of Educational Sciences in three universities in Turkey, and graduate students who are studying or have studied in this field. In the research, there were 19 participants including 14 graduate students and 5 advisors. Participants were determined by using the maximum variation and criterion sampling methods from purposive sampling methods. The criteria used in the study were that the students had received at least one year of postgraduate advising from the same faculty member and that the advisors had done at least two years of postgraduate advising. By selecting participants of different types and qualities, maximum diversity was tried to be achieved. The students and advisors who composed the participants were given codes (S1, D2...). The data of the research was obtained through semi-structured interview forms created separately for graduate students and advisors. As a data collection technique, the interview technique, which is necessary for the individuals to express the

events and phenomena around them, and to reveal the emotions and behaviors that we cannot observe (Merriam, 2018, p. 86-110), was used. Interviews were conducted online at convenient times agreed with the participants, and the average duration of the interviews was 40 minutes. With the consent of the participant, audio recordings of the interviews were made. The data of the research was analyzed by content analysis and descriptive analysis. Some strategies were used to ensure validity and reliability in the study. Validity can be ensured by an expert's research-oriented external audit in evaluating the accuracy of the data obtained (Creswell, 2021, p. 252). At this point, to ensure content validity, the interview form was developed by presenting it to the field experts, and the research validity was supported by the strategy of including direct quotations from the participants (Yıldırım and Şimşek, 2016, p. 270). According to Creswell (2021, p. 255), reliability in qualitative research means consistency between the answers of more than one coder. In this context, control coding was done with multiple encoders via the diversity of researchers in the written speeches; and a consensus was reached among the coders in the creation of themes and categories. When the results of the research are evaluated holistically, the academic and individual qualities of the advisors, their communication with and attitude towards the student, and their sense of duty and responsibility are as important as the student's willingness to make an effort for graduate education, and it can be said that working in a planned manner by following the advisor's recommendations is also important. It is seen that the expectations of students and advisors from each other in acquiring competencies are almost in the same direction. It shows that advisor-student cooperation is promising in the training of qualified academics and practitioners of the future and that this harmony is an advantage that should be used in providing the framework of competencies. Giving more adequate and serious feedback to the students through effective communication during the advising processes is among the suggestions presented for the results of the research. There is also a need to be more careful in protecting the personal rights of the student such as being respected and valued, and in fulfilling the responsibilities of advising. In addition, to gain knowledge dimension competencies and field-specific competence more effectively, the daily life reflections of the readings suggested by the advisors in the sub-fields of educational administration, other disciplines, and the current society can be discussed holistically in weekly reading groups either face-to-face or online.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Etik Komisyonunun 26.10.2022 tarih ve E-77082166-604.01.02-492948 sayılı onayı ile yürütülmüştür.